

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Simon József

Metafizika

4.2 lecke – 20 perc

Az individuáció princípiuma a skolasztikus filozófiában

Genti Henrik – a *negáció*, mint az individuáció princípiuma

Genti Henrik (Henricus Gandavensis, 1217-1293) az Aquinói Szent Tamás utáni közvetlen filozófus-generáció egyik legeredetibb gondolkodója. Részt vett annak a grémiumnak a munkájában, mely Étienne Tempier püspök vezetésével megfogalmazza az 1277-es párizsi elítélő határozatot.

Az alábbiakban az egyediség alapelvével kapcsolatban megfogalmazott elképzelését ismertetjük. Az elmélet fontosságát jelzi, hogy Duns Scotus legalább olyan súllyal ismerteti és legalább olyan részletesen cáfolja azt, mint Aquinói Szent Tamás teóriáját.

A szemelvényeket saját fordításomban közlöm.

Az első szemelvény forrása:

Henricus de Gandavo: *Summa (Quaestiones ordinariae) art. XXXV-XL*, Ancient and Medieval Philosophy, Series 2, vol. XXVIII., ed. by Gordon Wilson, Leuven 1994.

A második szemelvényt Duns Scotus *Metafizika-kommentárja* kritikai kiadásának jegyzetapparátusa alapján fordítottam, Henrik Quodlibet V-nek nincs modern kiadása:

Duns Scotus: *Quaestiones super libros Metaphysicorum Aristotelis. Ioannis Duns Scoti Opera Philosophica*, vols. IV, ed. by G. J. Etzkorn. St. Bonaventure, New York 1997, 237, 108. jegyzet.

Terminológiai megjegyzések: a 'szuppozitum' nem más, mint az egyes faj vagy univerzálé alá tartozó individuum. A szó szerint 'alá-tett'-et jelentő kifejezés arra utal, hogy ez az a valami, „amin” képes az általános faj egyediként létezni, mégpedig úgy, hogy az egyedi dolog elsődlegesen a faj instanciációja, és semmi más. A 'természet' fogalma alatt pedig azt univerzálét vagy fajt érti a szerző, melyet az egyes individuumok instanciálnak, mely közös a sok egyedi dologra nézvést.

Genti Henrik: *Summa* a. 39 q. 3 ad 2:

A teremtmények szuppozitumának a közös lényegen túli – ahogy ezen emberben az emberség elvén túli – elve ugyanis nem más, mint saját individuációjának elve, mely kizárólag a negáció elve. [...] A teremtmények esetén a személy vagy a szuppozitum az által jön létre, hogy a közös és univerzális természet önmaga által individuálódik szuppozitummá annak révén, hogy az egyes szuppozitumban el van választva másoktól. Ezen egyes szuppozitumokban ugyanaz a közös forma más és más individuáció által individuálódik, anélkül, hogy individuális formáik kölcsönösen közölhetőek volnának. [...] A teremtett formában a negációt nevezzük a szuppozitumokra történő felosztás és a szuppozitumok individuációi okának. [...] Így világos a teremtményekkel kapcsolatban, hogy a szuppozitum individualitásának és individuációjának, valamint hasonlóképpen a forma benne történő individuációjának elve és oka formálisan a negáció, jöllehet a hatóok szempontjából a [ható okság szerinti] ágens.

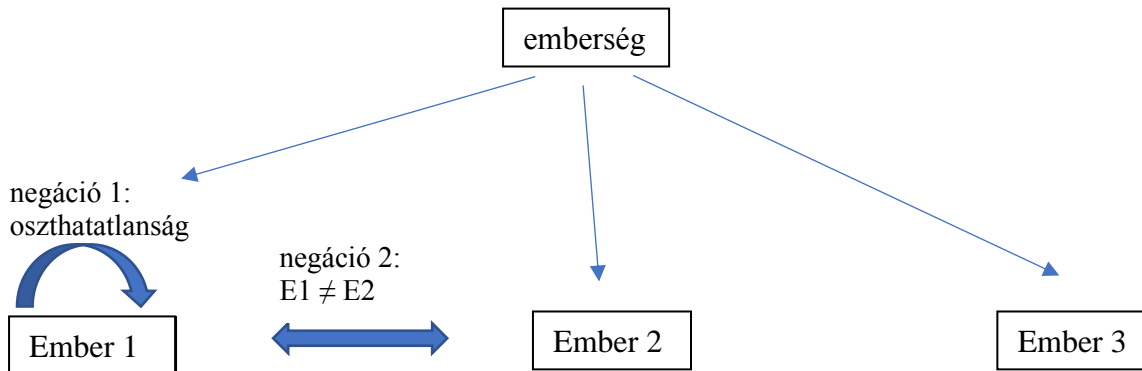
Genti Henrik: *Quodl. V* q. 8 in corp.:

Tehát az [individuáció okának] vagy valami negatívnak kell lennie vagy valamely pozitív-aspektuálisnak [*positivum-respectivum*]. Azonban nem lehet pozitív-aspektuális, mivel ezen aspektusnak szükségszerűen a teremtett dologban kellene megalapozva lennie úgy, mint ami a szuppozitumban determinált. Tehát valamely negatív feltételnek kell lennie. Ennélfogva azt kell állítanunk, hogy a teremtett specifikus formák esetén [...] az individuáció elve [...] a negáció, ami által maga a forma [...] a teremtés határáként úgy lett megteremtve, mint ami teljességgel oszthatatlan a szuppozitumban, mint ami individuális és szinguláris, minthogy híján van bármely – akár önmaga általi, akár járulékos – oszthatóságnak, és mint ami bármi mástól különbözik. [...] Ez a 'negáció' nem egyféle, hanem kettős – minthogy 'belülről' eltávolít minden sokszorozódást és diverzitást, és 'kívülről' minden azonosságot [...]. E kétféle negáció teljes mértékben meghatározza formálisan a forma elvét, mely meghatározás által konstituálódik meg az abszolút szuppozitum a forma lényegén túl. [...] Így tehát csakis a negációnak a formára vonatkozó meghatározása, mint formális elv révén [...] lesz teljessé úgy az individuáció, mint ahogy a szuppozitum konstitúciója.

Henrik szerint tehát az individuáció a természet saját elvéből fakadó kettős negáció eredménye. Az általános természet individuumokban instanciálódik – e viszonyt Henrik hallatlan szorosnak tartja és kifejezetten a természet saját elvéhez köti. A boethiusi gondolatnak megfelelően az emberség univerzáléját teljes egészében kell birtokolniuk az individuumoknak, az emberség nem jellemezheti úgy az egyik embert, mint „politikai közösség alkotásának képessége”

sajátosságát, míg a másik a „racionális gondolkodásra való képesség” sajátosságát, hanem egyszerre kell rendelkeznie minden egyes individuumnak a faj/természet összes sajátosságával.

Az univerzálé oszthatatlanságára azonban Genti Henrik filozófiájában sokkal nagyon elméleti súly hárul. Az univerzálé ugyanis önmagában rendelkezik azzal a tendenciával, hogy individuumokban manifesztálódjon. A természet oszthatatlan, mégis instanciálódik.

Amikor az *emberség* univerzálé *Ember 1* individuumban fennáll, akkor mintegy megőrzi az univerzálé ama mozzanatát, mely azt „már” az egyedi dolgokban történő fennállása előtt jellemezte. Az első negáció pontosan ezt fejezi ki: olyannyira szoros a faj és az individuumban történő instanciáció közötti viszony, hogy maga az esszenciális sajátosság fennállása által jellemzett szuppozitum is oszthatatlan. Az individuumban fennálló természet ezen a módon *belsőleg* oszthatatlan: az individuális forma esetleges felosztásával megszűnik az individuum. A sok dologban instanciálódó természet és az individuális természet mindenben megegyezik, kivéve azt a negatív jegyet, hogy az utóbbi már nem instanciálódhat tovább áll. Henrik szerint az univerzálé oszthatatlanságának elve oly módon őrződik meg az egyedi dologban, hogy az utóbbiban fennálló sajátosság tovább már közölhetetlen. Másfelől az individuált természet különbözik ugyanazon természet minden más individuációjától. Az önmagában vett általános természet sajátossága, hogy instanciálódásai nem általánosíthatóak: „*Ezen egyes szuppozitumokban ugyanaz a közös forma más és más individuáció által individuálódik, anélkül, hogy individuális formáik kölcsönösen közölhetőek volnának.*”

Az individualitás negációból történő eredeztetését nagy mértékben motiválta az, hogy ne kelljen valamiféle „pozitív” entitást felvenni ahhoz, hogy az általános sajátosságokkal bíró egyedi dolgok létezését megmagyarázzuk. Ha az univerzálé instanciációja bármi más pozitív entitásra szorulna, akkor az ugyanúgy általános természet jellegét venné magára és a „*dologban kellene megalapozva lennie úgy, mint ami a szuppozitumban determinált*”. Vagyis ezen pozitívumnak még az eredeti általános természethez hasonlóan instanciálódnia kellene, ami csak kitolja az individuáció problémáját. Ha az anyag volna az individuáció alapelve – ahogy azt Aquinói Szent Tamás tanította –, akkor magyarázatot kellene adnunk arra, hogy az általában vett anyag miként instanciálódik az egyes individuumokban – és ezt a problémát azzal sem vagyunk képesek megkerülni, hogy az anyag nem a kategoriális rend valamely sajátossága. Az anyag általi individuáció is előfeltételezi a negáció általi individuáció tézisét. Egyedül a negáció elve képes oly módon számot adni az individuációról, hogy ne kelljen az adott univerzálé és az alája tartozó egyes dolgok mellett újabb univerzálét felvenni. Összegezve: Henrik elgondolása szerint pusztán két negatív – egy „belső” és egy „külső” – mozzanattal egészül ki a természet individuációja során.

Kérdések:

1. Mit tekint az egyediség alapelveként Genti Henrik?
2. Mit képes teljesíteni az *első negáció* Genti Henrik szerint?
3. Mit képes teljesíteni az *második negáció* Genti Henrik szerint?

Irodalom:

Simon József: *Létre nyílt lehetőség - Ismeretelmélet és metafizika Aquinói Szent Tamás és Duns Scotus filozófiájában*, Budapest, l'Harmattan, 2012, 132-152.